

คู่มือ ประโยค ๑-๒ “อรรถกถาธรรมบท ภาค ๔ แปลโดย พญัญชนะ” เล่มนี้ แปลมาจากอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ภาค ๔ ซึ่งเป็นผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์ นักปราชญ์ชาวอินเดีย ผู้มีชื่อเสียง กึกก้อง เดินทางไปสิงหล (เกาะลังกา) เพื่อแปลพระไตรปิฎกและอรรถกถาจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลี เมื่อ พ.ศ.๙๕๖ เป็นสำนวนการแปลอรรถกถา ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาแปลมคธเป็นไทย ชั้นประโยค ๑-๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศึกษาเนื้อหาหรือเรื่องราว จำนวน ๒ วรรค คือ (๑) บัณฑิตวรรค หมวดว่าด้วยบัณฑิต มีจำนวน ๑๑ เรื่อง ๑๖ คาถา คำว่า บัณฑิต หมายถึงผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมคืออกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ โดยสรุปก็คือทำดี พุติ คิดดี (๒) อรหันตวรรค หมวดว่าด้วยพระอรหันต์ มีจำนวน ๑๐ เรื่อง ๑๔ คาถา คำว่า อรหันต์ หมายถึงผู้กำจัดข้าศึกคือกิเลสด้วยอริยมรรค หรือผู้อยู่ห่างไกลจากกิเลส ผู้ควรแก่ปัจจัย ๔ ผู้ไม่มีที่ลับในการทำบาป และ (๓) สหัสสวรรค หมวดว่าด้วยหนึ่งในร้อยในพัน มีจำนวน ๑๔ เรื่อง ๑๐ คาถา ในวรรคนี้เน้นลักษณะเปรียบเทียบกันระหว่างสิ่งที่เป็นสาระ การกระทำที่เป็นสาระ และชีวิตที่มีสาระ จำนวนหนึ่ง กับสิ่งที่ไร้สาระ การกระทำที่ไร้สาระ และชีวิตที่ไร้สาระ จำนวน ๑๐๐ หรือ ๑,๐๐๐ เช่น ในเรื่องพระเถรีชื่อว่ากุนทลเกสี พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมะบทเดียวที่คนฟังแล้วสงบได้ ดีกว่าคาถาที่ไร้ประโยชน์ ทั้ง ๑๐๐ คาถา การชนะตนเพียงคนเดียว ดีกว่าการชนะข้าศึกตั้ง ๑,๐๐๐ คน เป็นต้น

คู่มือ ประโยค ๑-๒ “อรรถกถาธรรมบท ภาค ๔ แปลโดย พญัญชนะ” เล่มนี้ แปลโดยคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงเนื้อหาหรือเรื่องราว จำนวน ๓ วรรค คือ

ปณิติตวรรค หมวดว่าด้วยบัณฑิต มีจำนวน ๑๑ เรื่อง ๑๖ คาถา คำว่า บัณฑิต หมายถึงผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมคือกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ โดยสรุปก็คือทำดี พุทธิ คิทธิ ในวรรคนั้นตรัสถึงคุณลักษณะของ บัณฑิตว่า บัณฑิตมีลักษณะคอยชี้โทษเหมือนชี้ออกขุมทรัพย์ บัณฑิตมีลักษณะคอยกล่าวสอนพร่ำสอน และห้ามจากความชั่ว เป็นกัลยาณมิตร ยินดีในธรรมที่พระอริยะประกาศไว้ มีหน้าที่ฝึกตนดูจนไขน้ำ ทำหน้าที่ไขน้ำ เป็นต้น มีลักษณะมั่นคง ไม่หวั่นไหวเพราะนิทานและสรรเสริญ ฟังธรรมแล้วยอมผ่อนใส่ เว้นฉันทราคะในชั้น ๕ ไม่ยินดีไม่ยินร้าย เมื่อโลกธรรมมากระทบ ไม่ทำบาปเพราะอ้างความจำเป็น ย่อมลอมข้ามฝั่งนี้คือสักกายทิฎฐิ ไปถึงฝั่งโน้นคือนิพพานได้

อรหัตตวรรค หมวดว่าด้วยพระอรหัตต์ มีจำนวน ๑๐ เรื่อง ๑๔ คาถา คำว่า อรหัตต์ หมายถึงผู้กำจัดข้าศึกคือกิเลสด้วยอริยมรรค หรือผู้อยู่ห่างไกลจากกิเลส ผู้ควรแก่ปัจจัย ๔ ผู้ไม่มีที่ลับในการทำบาป หมายถึงผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจนสามารถกำจัดกิเลสได้หมด ในวรรคนี้มีเนื้อหาเน้นคุณสมบัติของพระอรหัตต์คือไม่มีความเร่าร้อนกระวนกระวาย ไม่ติดอาลัย บรรลุนิพพาน เป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ ไม่หวั่นไหวเพราะอิฏฐารมณฺ์และอนิฏฐารมณฺ์ จะอยู่ ณ สถานที่ใด จะเป็นบ้านหรือป่าก็ตาม สถานที่นั้นย่อมเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ เพราะท่านไม่มีแสวงหากามอีกต่อไป

สัทสววรรค หมวดว่าด้วยหนึ่งในร้อยในพัน มีจำนวน ๑๔ เรื่อง ๑๐ คาถา ในวรรคนี้เน้นลักษณะเปรียบเทียบกันระหว่างสิ่งที่เป็นสาระ การกระทำที่เป็นสาระ และชีวิตที่มีสาระ จำนวนหนึ่ง กับสิ่งที่ไร้สาระ การกระทำที่ไร้สาระ และชีวิตที่ไร้สาระ จำนวน ๑๐๐ หรือ ๑,๐๐๐ เช่น ในเรื่องเพชรฆาตโจรเคราแดง และเรื่องพระเถระชื่อว่าพาหิยะ พระ

พุทธองค์ตรัสว่า คำพูดคือคาถาที่มีประโยชน์ กล่าวคือ คำพูดหรือคาถา
ที่แสดงเรื่องนิพพาน หรือชั้นที่ ๕ เป็นต้น แม้มีเพียงคำเดียวหรือคาถา
เดียว ก็ยังดีกว่าคำพูดหรือคาถาที่ไร้ประโยชน์ตั้ง ๑,๐๐๐ คาถา ในเรื่อง
พระเถรีชื่อว่ากุนทลเกสี พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมะบทเดียวที่คนฟัง
แล้วสงบได้ ดีกว่าคาถาที่ไร้ประโยชน์ทั้ง ๑๐๐ คาถา การชนะตนเพียง
คนเดียว ดีกว่าการชนะข้าศึกตั้ง ๑,๐๐๐ คน เป็นต้น